

ETT KRISERNAS ÅR

Av docent TORVALD T:SON HÖJER, Uppsala

INTET år efter världskriget har sett flere och mer dramatiska tilldragelser inom världspolitiken än det nu tilländalupna.

Då året 1936 ingick, stod världen under intryck av den östafrikanska krisen. Under Englands ledning hade ett femtiotal nationer för första gången gjort bruk av sanktionsvapnet mot en fördragsbrytande makt. Väl hade Frankrikes utrikesminister Laval hela tiden intagit en tvetydig och motvillig hållning till denna stora aktion, och väl hade han i början av december 1935 lyckats förmå sin brittiske kollega Sir Samuel Hoare att godtaga ett förslag till uppgörelse, som i vid utsträckning skulle tillmötesgått Italiens anspråk. Men den engelska opinionen hade i »Hoare-Lavalplanen» sett ett svek mot den internationella lojaliteten och den kollektiva säkerheten; en indignationsstorm hade sopat Sir Samuel ur kabinettet, och till hans efterträdare hade under allmänt bifall utsetts den unge och välklädde Anthony Eden, som dessförinnan gjort sig känd som folkförbundstankens värtaligaste förespråkare i den Baldwinska regeringen. Då mot 1935 års slut den italienska offensiven syntes hava kört fast både i norr och söder efter rätt blygsamma inledande framgångar, hyste opinionen i England och de mindre europeiska staterna vid årsskiftet ljusa förhoppningar, att den allt mer ackumulerade verkan av sanktionerna så småningom skulle tvinga fördragsbrytaren på knä.

Medan de båda västmakterna sålunda av den abessinska krisen tvingats in i en allt skarpere motsättning mot Italien och ett engelskt-italienskt krig tidtals tycktes stå för dörren, hade Tyskland, 1934 Romregeringens öppne motståndare, kunnat intaga en ytterst gynnad ställning såsom föremål för ideliga frierier från båda parterna. Med betydande skicklighet hade det tredje rikets diplomati nyttjat detta läge för att, utan att stöta Londonkabinettet för huvudet, genom betydelsefulla leveranser till det av sanktionerna trängda Italien återvinna Mussolinis välvilja och förvärva anspråk på hans något ovissa tacksamhet.

I östra Europa växte samtidigt oavbrutet spänningen mellan Moskva och Berlin, på nazistiskt håll stimulerad av fruktan för kommunistiska omstörtningssplaner i Tyskland, i Moskva åter underblåst av oron för det tredje rikets planer på erövringar i öster. Vid det statsmannamöte, som ägde rum i London i samband med konung Georg V:s begravning i slutet av januari, synes Litvinov med stöd av den franska diplomatin och dennas trogne vapendragare Titulescu hava arbetat för en stor blockbildning mot Tyskland, men utan att lyckas vinna Englands stöd. Av större betydelse blev en annan form av inkretsningspolitiken, nämligen det fransk-ryska avtalet. Detta fördrag, i realiteten om ock ej i formen en allians mot Tyskland, hade som sin ursprunglige upphovsman i Frankrike haft den gamle chauvinisten Barthou. Dennes bryska förmyndarpolitik hade i Polen lett till ett fullständigt fiasko, som allvarligt skakat det franska allianssystemet, men i gengäld hade han som sagt lyckats åt Frankrike återvinna den ryske partnern från 1890-talet. Efter mordet på Barthou hade Laval fullföljt underhandlingarna med Ryssland, men denne opportunistiske politiker, för vilken uppgörelser med Tyskland och Italien alltid stått som de främsta önskemålen, hade endast motvilligt fortsatt närmandet till bolsjevikerna och aldrig framlagt ryssavtalet till ratifikation. I slutet av januari hade emellertid hans tvetydiga Abessinienpolitik omsider bragt hans ministär på fall, och efterträdaren, det mer vänsterorienterade kabinettet Sarraut-Flandin, lät kammaren ratificera fördraget. Beslutet genomdrevs mot en mycket häftig opposition från stora delar av högern, där man dels befarade inrepolitiska svårigheter av ett nära samarbete med världsrevolutionens ledning, dels fruktade, att traktaten skulle medföra en förvärring av förhållandet till Tyskland utan att kunna giva Frankrike en däremot svarande ökad säkerhet. Utvecklingen har i stort sett givit fördragets motståndare rätt. Det har säkerligen medfört avsevärt ökade möjligheter för den manstarka franska kommunismen och därigenom i hög grad bidragit till det undergrävande av samhällslugnets grundvalar i Frankrike, varpå händelserna senare under året givit så många beklagliga exempel. Det har i hög grad förvärrat förhållandet mellan Tyskland och Frankrike och påskyndat Europas uppdelning på motsatta ideologiska fronter. Och det har, i längden kanske olycksdigrast, ytterligare ökat de möjligheter för världsrevolutionens koryféer att uppträda som »skiljedomare» och

orosstiftare i Europa, vilka skapats genom Rysslands inval i Nationernas förbund. För Frankrike själv har den ryssvänliga politiken inneburit en svår påfrestning för förbindelserna med de bundsförvanter, Polen, Jugoslavien och Belgien, som med oro sett kommunismens ökade inflytande eller frukta att förvandlas till krigsskådeplatser, om krisen ytterligare skärpes.

Det fransk-ryska avtalets första följd var den dittills svåraste akuta krigsfaran i Europa efter 1919. Den 7 mars uppsade Hitler Versaillesfredens bestämmelser om Rhenlandets demilitarisering och Locarnotraktaten samt lät sina trupper besätta Rhenlandet. Åtgärden motiverades med den försämring av Tysklands strategiska läge, som vållats av det fransk-ryska fördraget, och den åtföljdes av ett erbjudande om upprättandet av neutrala zoner på *båda* sidor om gränsen och om 25-åriga nonaggressionstraktater med Tysklands grannar.

Enligt många uppgifter skall Hitler hava fattat sitt beslut trots bestämda avstyrkanden från utrikesdepartementet och de militära myndigheterna, vilka framhållit den stora faran för direkta militära motåtgärder från fransk sida. Utvecklingen gav denna gång rikskanslern rätt mot fackmännen, men enligt ej osannolika uppgifter hängde det på ett hår, att ej ett europeiskt krig utbröt. Sarraut och Flandin lära hava velat låta franska trupper gå över gränsen för att ställa Tyskland inför valet mellan ett politiskt nederlag och ett krig, innan dess upprustning ännu på länge slutförts. Men detta beslut skall hava hindrats av arméchefen general Gamelin och generalsekreteraren vid Quai d'Orsay, Léger, som höllo fast vid den Lavalska försoningspolitiken gentemot Tyskland. Frankrike nöjde sig med rent politiska åtgärder, vilket faktiskt innebar, att man böjde sig inför *fait accompli*. En bidragande orsak härtill var säkert Englands och Belgiens hållning. Redan tidigare hade den belgiska regeringen under tryck av den flamländska opinionen visat tendenser att ej längre i alla väder låta sig bindas vid den franska politiken utan söka styra en självständig kurs, som medgäve neutralitetens bevarande även vid en öppen konflikt mellan de båda mäktiga grannarna. Premierministern spelade därför under Rhenlandskrisen en modererande roll. Och i England visade det sig, att en mycket stark strömning inom opinionen, framför allt i City, snarast försvarade den tyska kuppen såsom en naturlig reaktion mot en orättvis diskriminering och riktade bittra förebråelser mot Frankrike, vars sterila och

oförsonliga politik alltsedan 1919 bure största skulden till det olyckliga internationella läget. Det visade sig, att mycket få personer i England kunde drivas upp till verklig indignation över att tyska trupper besatt tyskt område, även om formerna inneburit en flagrant fördragskränkning. Under de förhandlingar, som nu följde, ställdes den för franska sympatier kände Eden under bevakning av den mer tyskvänlige lord Halifax.

De underhandlingar, som till följd av Rhenlandskuppen inleddes mellan makterna, ha ännu i skrivande stund ej lett till något resultat. Sedan man, tämligen meningslöst, låtit folkförbundsrådet konstatera det tyska fördragsbrottet, överlämnade Locarnomakterna för Tyskland oantagbara förslag till konfliktens lösning, bl. a. under kontroll av internationella trupper på tysk jord. Detta förslag avvisades, och Tyskland framlade i stället en vittomfattande fredsplan av rätt utopisk färgläggning, vilken i sin tur framkallade ett motsvarande franskt aktstycke. Efter nya förhandlingar mellan västmakterna, bland vilka England och Belgien fortsatte sitt medlingsarbete, ställde den engelska regeringen en serie frågor till den tyska rörande innebörden av dennas fredsplan. Främst inneburo dessa spørsmål ett försök att för framtiden få klarlagt, om Tyskland ämnade hålla sina internationella förpliktelser. Frågorna lämnades utan svar, ett vittnesbörd så gott som något om Englands minskade prestige.

Resultaten av Hitlers kupp voro ur tysk synpunkt lysande. Den tyska regeringens inre och yttre prestige hade kraftigt höjts, och det tyska folket hade, som en ny folkomröstning visade, så gott som enhälligt ställt sig bakom en ledning, som så väl förmått hävda de nationella intressena. Tysklands strategiska läge undergick en utomordentlig förbättring: i stället för det obefästa industrilandet under Maginotlinjens kanoner fick man nu inom kort en starkt befäst gräns, som förstörde Frankrikes möjligheter att snabbt komma sina bundsförvanter i Östeuropa till hjälp. Frankrikes prestige åter hade fått en svår stöt, då dess klientstater måst bevittna, hur Parisregeringen lämnade den tyska utmaningen av 7 mars obesvarad. Den skakades än mer av de svåra inre oroligheter, som följde vänsterpartiernas seger vid kammarvalen i början av maj. Och den nyss antydda förskjutningen i det militärpolitiska läget bidrog också till att göra åtskilliga regeringar i Sydösteuropa — dock ej Tjeckoslovakiens — mindre benägna att binda sitt öde vid Frankrikes. En roll i detta sam-

manhang spelades även av doktor Schachts fullständigt hänsynslösa men skickliga finanspolitik, som lyckats ställa Jugoslavien, Rumänien och Grekland i ett visst ekonomiskt beroende av Tyskland, vilket endast i varor betalade nämnda länders avsevärda inrusna fordringar.

Om Frankrike sålunda tillfogats ett svårt diplomatiskt nederlag, hade Englands prestige samtidigt genom den abessinska krisens utveckling lidit ännu större avbräck. Det visade sig nämligen, att man i London fullständigt felbedömt Abessiniens motståndskraft och sanktionernas därav beroende möjlighet att i tid öva verkan. Den italienska offensiven hade ej, som man förmodade, blivit stoppad för avsevärd tid utan ledde på några få månader till fullständig triumf, tydligen mindre på grund av bragder på slagfältet än tack vare en duglig ledning (marskalk Badoglio), god teknik, särskilt på kommunikationernas område, skickligt nyttjande av mutor i det löst sammanfogade abessinska riket och ett hänsynslöst bruk av flygets och giftgasens möjligheter mot en halvbarbarisk armé och en värnlös primitiv befolkning. I början av april voro de abessinska arméerna krossade överallt utom i Ogaden, och en månad senare flydde negus ur det sammanstörtande rike, som han av allt att döma redligt men förgäves sökt reformera och rädda.

Följderna av denna den kollektiva säkerhetstankens och Nationernas förbunds fullständiga katastrof drabbade främst den makt, som lett sanktionspolitiken. Den engelska statskonsten hade byggt på en bluff, och bluffen hade genomskådats. Flottkoncentrationen och överenskommelserna med de mindre Medelhavsmakterna mot Italien hade blivit utan verkan, sanktionerna hade slagit fel. På våren stod det klart, att England lidit sitt svåraste diplomatiska nederlag i modern tid, och de samtida allvarliga oroligheterna i Palestina förvärrade ytterligare dess läge. I början av juli kom erkännandet av debaclet, då Genèveförsamlingen under Englands och Frankrikes ledning upphävde de med så stolta förhoppningar igångsatta sanktionerna. Men man drog i London och Paris ej den nytta, som man kunnat, ur denna förödmjukelse genom att på allvar söka återvinna Italiens vänskap utan man stötte diktatorn i Palazzo Venezia för huvudet genom att låta den landsflyktige negus uppträda i Genève som det krossade Abessiniens representant. Spänningen mellan västmakterna och Italien blev därför kvar och möjliggjorde nya framgångar för

den tyska diplomatin. Småstaterna åter drogo konsekvenserna av den kollektiva säkerhetens bankrutt genom att i en förklaring av 1 juli skapa sig möjligheter att för framtiden underlåta att deltaga i sanktioner.

Den första tyska framgången var den uppgörelse, som med Italiens samtycke den 11 juli kom till stånd i den långvariga konflikten mellan Tysklands och Österrikes regeringar. Väl kunde den synas innebära ett nederlag för Hitler så till vida, som han måste avstå från att omedelbart uppnå »Anschluss» och sålunda skrinlade en av sina käraste förhoppningar. Men i gengäld erkände Schuschnigg i bestämda ordalag Österrikes egenskap av tysk statsbildning och beredde möjligheter till en fredlig tysk penetration vid Donau, »eine kalte Gleichschaltung», vars möjlighet pointerades av den starkt tyskvänlige general von Glaise-Horstenaus inträde i Wienregeringen. Redan tidigare hade furst Starhemberg, den mest antityske av de österrikiska ledarna, störtats. — Genom fördraget banades vägen för bildandet av ett starkt centraleuropeiskt block, bestående av Tyskland, Italien, Österrike och Ungern. Denna maktgrupp sammanhölls av en viss ideologisk frändskap, utövade en starkare eller svagare dragningskraft på Polen, Bulgarien och Jugoslavien och bildade en utgångspunkt för tyska expansionssträvanden åt sydöst liksom för eventuella kraftåtgärder mot Tjeckoslovakien. Denna sistnämnda, av stridiga element konstlat hopfogade statsbildning utgjorde numera Frankrikes och Rysslands enda alldeles säkra bundsförvant och var den av Tysklands grannar, som framför allt var föremål för Berlins ovilja, sedan Hitler försonat sig med Österrike och skjutit den nyss så elakartade Memeltvisten åt sidan.

Bevis på Tysklands ökade aktivitet och inflytande på Balkan kommo i Schachts åtminstone delvis framgångsrika ekonomiska offensiv mot Levanten, i den tyskorienterade general Metaxas' upprättande av en diktatur i Grekland i början av augusti och, framför allt, i Frankrikes svurne vapendragares, Titulescus, utkastande ur den rumänska regeringen i slutet av samma månad, sedan missnöjet med hans ryssvänlighet vuxit sig alltför starkt.

Uppmärksamheten var emellertid då sedan åtskillig tid vänd mot en annan skådeplats, där man också fått se prov på diktaturernas initiativkraft och de västeuropeiska demokratiernas passivitet. Sedan tidigt på året hade händelserna i Spanien utvecklats mot en kris. Presidenten Alcalá Zamora hade stör-

tat den sedan 1933 härskande koalitionen av högermän och ytterst moderata »radikaler», i hopp att kunna skapa ett starkt centerparti och åvägabringa en avspänning i de ursinniga politiska motsättningarna. Men han hade totalt felbedömt möjligheterna. Centern misslyckades fullständigt, och på grund av valsättets orättvisor och, enligt åtskilliga till synes trovärdiga uppgifter (se särskilt ett par intressanta artiklar av förre finansministern Cambo i *Daily Telegraph* i december), grova förfalskningar av vissa valresultat lyckades den s. k. folkfronten vinna majoritet i cortes, ehuru den även enligt de publicerade siffrorna var i minoritet bland väljarna. Denna majoritet befästes genom kassering av ett stort antal högermandat, och presidenten Zamora störtades, ett offer för sin egen intrig, samt ersattes med folkfrontens nominelle ledare, Azaña.

Den regering, som omedelbart efter valen bildats av folkfrontens borgerliga element, blev en av historiens olyckligaste. I fullständig avsaknad av kraft och verklighetssinne lånade den sig åt den brutalaste förföljelse mot kyrkan och de besuttna klasserna, medan den helt och hållet misslyckades att bland sina egna anhängare uppehålla ens skuggan av en rättsordning. Fruktansvärda excesser begingos under månader mot personer, som misstänktes för kyrkliga eller konservativa sympatier. De kulminerade den 13 juli, då demokratins egen ordningsmakt begick det ohyggliga mordet på Calvo Sotelo, högerns dugligaste ledare. Fem dagar senare utbröt den resning bland armén i Marocko, som omedelbart följdes av nationella revolter bland garnisonerna i hela Spanien och blev början till det alltjämt rasande inbördeskriget.

Man kan sålunda konstatera, att folkfrontsregeringen *icke* var demokratisk i den bemärkelsen, att den representerade folkets eller ens väljarnas majoritet, och vidare, att den visade sig fullständigt ur stånd att fylla varje regerings grunduppgift: att hävda lag och rätt. Talet om en reaktionär revolt mot en laglig demokratisk regering är alltså en klar förfalskning. Däremot kan det naturligtvis diskuteras, om samhällets upplösning ännu nått så långt, att patrioternas och arméns väpnade intervention kunde anses klok eller berättigad. Oklart är särskilt, om verkligen, som resningens ledare uppgiva, en kommunistisk eller anarkistisk revolution stod omedelbart för dörren, då general Franco slog till. Osannolikt är det i varje fall *icke*.

Francos och hans medhjälparens avsikt var säkert att efter mönster av tidigare pronunciamentos genomföra en snabb och relativt oblodig omvälvning. Men denna plan misslyckades, och revolten slogs ned i Madrid, i östra Spanien och i de baskiska provinserna. Med den höjd, som lidelserna nått, var det klart, att varje förlikning eller medling var så gott som utesluten.

Allvarligast voro emellertid från början de internationella konsekvenserna. Det visade sig omedelbart, att Tyskland och Italien togo parti för den i Burgos etablerade nationella regeringen, Ryssland och den franska folkfronten åter för Madridregeringen, som i och med resningens utbrott råkat i än fullständigare beroende av de rödaste bland sina anhängare och så småningom ombildades till en huvudsakligen socialistisk-kommunistisk koalition. Bägge sidorna fingo från början hjälp i krigsmaterial, särskilt för flyget, från sina utländska vänner. Under sådana förhållanden blev risken för ett europeiskt krig akut. Så långt ville emellertid de franska radikalerna ej gå för de spanska röda, trots tryck från sina kommunistiska allierade, och utrikesministern Delbos lyckades med engelskt stöd genomföra en överenskommelse mellan makterna om nonintervention i Spanien. Avtalet riktade sig mot vapenleveranser till de båda stridande parterna. Däremot medförde de tyska och italienska förslagen om förbud även mot moraliskt och ekonomiskt understöd intet resultat, och härigenom möjliggjordes de provokatoriska sympatityttringar och insamlingar för de spanska röda, som ägt rum i många länder. Vidare är det tydligt, att varken Ryssland, Italien, Tyskland eller ens Frankrike någonsin helt respekterat noninterventionsavtalet. Trots dessa brister har emellertid Delbos genom överenskommelsen inlagt mycket stora förtjänster om Europas fred. Den omedelbara krigsfaran och den akuta spänningen övervunnos, inblandningen hölls inom relativt trånga gränser, och kontakten mellan makterna bevarades.

Under september och oktober vann Franco stora framgångar tack vare bättre ledning och organisation samt det överlägsna flygvapen, som han under de första krigsveckorna fått från Tyskland och Italien. Mer än halva Spanien och flertalet av dess biländer var i hans hand, och slutligen igångsatte han en stor offensiv mot Madrid. Dettas fall väntades vilken dag som helst, och i denna situation övergävo Tyskland och Italien sin hittills formellt neutrala hållning och erkände den 18 november Burgosregeringen som Spaniens lagliga överhet.

Vid samma tid hade Tyskland nått höjdpunkten av sin framgångsrika politik. I slutet av augusti ökade Hitler värnplikts-tjänstgöringen från ett till två år. Österrike gled alltmer under tyskt inflytande, och genom ett uppseendeväckande tal av konung Leopold i mitten av oktober lämnade Belgien sin franska orientering för att intaga en neutral hållning mellan sina farliga grannar. Vänskapen med Italien syntes alltmer tilltaga. De engelska och franska strävandena att försona sig med Mussolini hade korsats, då Ryssland och de små staterna vid folkförbundsmötet i september åter hävdade det förintade Abessinienets fortsatta medlemskap av förbundet. Mussolini höll sig kränkt borta från Genève och slöt sig allt närmare Hitler och Franco. Han uttalade sig offentligen för en revision av Ungerns gränser, och åtskilligt vid den nye utrikesministerns, il Duces svärson greve Cianos, besök i Berlin i slutet av oktober syntes tyda på en verklig allians. Ett fast block av diktaturstater syntes vara färdigt i Europas mitt med utsikt att vinna en utpost i Spanien.

Men denna lysande ställning var delvis ihålig. Tysklands ekonomiska läge förvärrades avsevärt mot årets slut, allra helst som skörden visade sig betydligt sämre än beräknat, varigenom Schacht ställdes inför valet mellan allvarliga livsmedelssvårigheter eller ytterligare minskad tillgång på de för industrin nödvändiga råvarorna. De franska sympatierna i Sydösteuropa visade sig alltjämt livskraftiga och funno mot årets slut uttryck i jugoslaviska och rumänska Parisbesök. Ett energiskt ryskt understöd i officerare, vapen och flygmaskiner möjliggjorde för den till Valencia flyktade röda spanska regeringen att hejda Francos offensiv mot Madrid, och vid årets slut synes hans ställning rätt allvarlig, ehuru inbördeskrigets utgång alltjämt är höljd i dunkel. Erkännandet av hans regering har i alla händelser visat sig vara ett förhastat steg, som på ett rätt olyckligt sätt engagerat Tysklands och Italiens prestige i ett svåröverskådligt äventyr.

Än viktigare är, att själva den nya tysk-italienska vänskapens verkliga värde måhända ej motsvarar fasaden. Allvarliga orsaker till rivalitet mellan de båda diktaturerna finnas. Tysklands snabba frammarsch i Italiens forna klientstat Österrike kan ej vara Mussolini behaglig, dess lust till expansion på Balkan än mindre. Och det mot årets slut allt ivrigare militära och kommersiella tyska engagemanget i Spanien och Spanska Marocko är ej odelat angenämt för medelhavsmakten Italien. Härtill kom-

mer vidare, att Mussolini av allt att döma från början avsett att nyttja vänskapen med Tyskland och inblandningen i Spanien som utpressningsmedel mot England. Denna taktik har lyckats. Den överenskommelse, som vid årsskiftet kommit till stånd mellan Rom och London, innebär Englands definitiva kapitulation i Abessinien, delvis även i Medelhavet, och det är ej alldeles utslutet, att Mussolini efter denna sista stora framgång lämnar både Hitler och Franco i sticket för att falla tillbaka på Stresafronten. *Sacro egoismo!*

Härtill kommer, att, så vitt man nu kan se, några politiska feldrag på tysk sida bidragit att i viktiga avseenden försämra Berlins europeiska ställning. Ett gjordes då man under våren och sommaren retade den polska opinionen genom att gå synnerligen bryskt fram i Danzig. Följderna ha ej uteblivit. General Gamelins besök i Warschau, marskalk Rydz-Smigly i Paris samt nu senast beviljandet av stora franska krediter för moderniserandet av det utarmade Polens försvar visa, att man ånyo blåst liv i den sedan Barthous dagar kallnade fransk-polska vänskapen. Mycket tyder emellertid på att det nya Polen ej vill återgå till att vara Frankrikes vakthund i öster utan söker föra en självständig politik i syfte att rädda sig från att bli krigsskådeplats i ett tyskt-ryskt krig. För denna politik har överste Beck eftersträvat att vinna stöd i London.

Ett fel har vidare ur en viktig synpunkt det till sin närmare innebörd alltjämt okända förbund med Japan mot Ryssland, som Tyskland ingick den 25 november, visat sig vara. Ty denna allians har i hög grad oroat den anglosaxiska opinionen, då den synes hota Englands och Amerikas intressen i Stilla Havet. Redan tidigare hade de båda anglosaxiska makterna börjat visa större intresse för Frankrike, vilket kom till uttryck i överenskommelsen om francens devalvering i september, där Tyskland synes hava ställts inför *fait accompli*. Under årets sista veckor har den engelska opinionens misstro mot Tyskland alltmer tilltagit, på grund av dess bryska spanska politik och av dess alltmer bestämt framförda kolonialkrav. Om de rykten tala sant, som förmåla, att Tysklands Londonambassad haft goda förbindelser med den krets, som stödde konung Edward i hans äventyrliga politik, är detta än mer ägnat att väcka misstro i England. Så har Londonkabinetts vänskap och samarbete med Paris blivit intimare än på många år. Denna tendens har funnit uttryck i flere av Edens se-

nare tal, och dess vikt ökas av att den engelska upprustningen numera börjar möjliggöra en mer energisk politik. Återknytningen av den forna entente cordiale är den Blum-Delbos'ska regeringens kanske största framgång.

Men om Berlin sålunda under årets sista veckor ej haft samma framgång som tidigare, får detta förhållande ej undanskymmas, att året i stort sett betecknat en serie framgångar för dess politik. Tyskland styr numera ej blott åter en självständig kurs, utan det innehar i flere avseenden initiativet och tenderar alltmer till att bliva den starkaste maktfaktorn i Europa. Ett viktigt och oro-väckande förhållande härvidlag är, att Hitlers politik gärna tager uttryck i plötsliga kupper, såsom vid de bägge upprustningsbesluten och Rhenövergången. Denna taktik, som erinrar om tysk politik mellan 1900 och 1914, innesluter stora faror. Förr eller senare når man lätt en punkt, där motparten ej kan giva efter och den egna prestige ej tillåter ett återtåg. Och den framgång, som hittills krönt Hitlers politik, kan lätt medföra, att han överskattar dess möjligheter och överskrider gränsen för vad motparten kan tåla, allra helst som man nu till synes uttömt förrådet av orättvisa diskriminationer att avskaffa och för framtiden tyckes hänvisad till de betydligt farligare territoriella missförhållandena.

Vissa omständigheter framträda som särskilt karakteristiska vid en återblick på 1936 års händelser. De äro motsatsernas skärpning och krigsfarans tillväxt, den kollektiva säkerhetens bankrutt, rustningarnas alltmer forcerade takt, även i de neutrala stater, vilkas styresmän känna sitt ansvar, de ideologiska motsättningarnas ökade betydelse som internationell orosanledning samt Tysklands och Italiens ökade makt och prestige på västmakternas bekostnad. Men ännu en omständighet är av allra största vikt. Det är den oklara hållning, som en hel rad av viktiga maktfaktorer intaga. Den stora motsättningen ställer Tyskland, troligen följt av Österrike och Ungern, mot Ryssland-Frankrike-Tjeckoslovakien. Men det finns många betydande stater, om vilka man ej vet, om de i händelse av krig skulle vara neutrala eller på vilken sida de eventuellt skulle taga ställning. Detta gäller, på olika sätt och i växlande grad, om England, Belgien, Italien, Polen, Jugoslavien, Bulgarien och kanske även Rumänien. Ingen kan säga, vilka maktkombinationer som skulle ställa sig mot varandra, om krigstrumpeterna började ljuda.